Balázs D. Attila

A határon túli magyar online médiumok tartalomfejlesztési trendváltozásai

Tanulmányom vizsgált témája az erdélyi, a felföldi, a kárpátaljai, a délvidéki és a várvidéki magyar nyelvű internetes médiumok történetének, illetve fejlődésének a felvázolása, de kitérek a tengerentúli s az egyéb nyugat-európai magyar portálok helyzetére is. Kutatásomban a tárgyalt honlapok históriáján túl utalni fogok arra is, hogy milyen tematikájú szak-, hír-, illetve általános portálok jöttek létre s tűntek el az első határon túli online médiumok megjelenése óta. Ezeken túl a külhoni magyar hagyományos média világhálón való részvételéről is próbálok majd képet adni.

1. Bevezető

A külhoni magyar internetes tartalom is szerves részét képezi a magyar digitális kincstárnak, ezért láttam fontosnak elemezni a médiumok ezen szegmensét. Ebben nemcsak erdélyi származásom ösztönzött, hanem az a tény is, hogy a témában eddig kevés kutatás látott napvilágot, pedig a Magyarországtól elcsatolt területeken Európa máig legnagyobb lélekszámú őshonos magyar kisebbsége él, amely az 1990-es évek végétől megkezdte az internetes felzárkózást.

A témában korábban írt cikkeim is közvetve azt a célt szolgálták, hogy bemutassák a hasznosnak mondható határon túli magyar internetkikötőket a magyar közönségnek. 2002-ben ugyanis a *Számítástechnika* magazin „Magyarság online" című cikke még így kezdődött:

> „Aki a határon túli magyar folyóiratokról, eseményekről akar tájékozódni, az bizonyára a Határon Túli Magyarok Hivatala honlapját keresi föl. Pedig létezik egy másik, ennél talán részletesebb honlap is: a Magyar Emberjogi Alapítványé."[1]

A továbbiakban ki fog derülni, hogy már négy évvel ezelőtt is számos olyan határon túli magyar weboldal létezett a világhálón, amely a fent említett www.htmh.hu és www.hhrf.org-hoz közvetlenül nem is kapcsolódott.

1 www.szt.hu/archiv.php?id=20400, 2002. év 46. szám.

Tanulmányom vizsgált témája az erdélyi, a felföldi, a kárpátaljai, a délvidéki és a várvidéki magyar nyelvű internetes médiumok történetének, illetve fejlődésének a felvázolása, de kitérek a tengerentúli s az egyéb nyugat-európai magyar portálok helyzetére is. Kutatásomban a tárgyalt honlapok históriáján túl utalni fogok arra is, hogy milyen tematikájú szak-, hír-, illetve általános portálok jöttek létre s tűntek el az első határon túli online médiumok megjelenése óta. Ezeken túl a külhoni magyar hagyományos média világhálón való részvételéről is próbálok majd képet adni. Határon túli magyar online médiumokon elsődlegesen azokat az internetes honlapokat értem, amelyeket a fent említett régiókban szerkesztenek.

A kutatás alatt a legnagyobb feladatot az új és a megszűnt internetes honlapok feltérképezése jelentette, de az adatbányászatot különösen megkönnyítette a *Transindex* általam szerkesztett „Erdélyi Netkatalógus" rovata.[2] Az itt található gyűjtemény közel 3000 határon túli magyar vonatkozású honlaplinket tartalmaz különböző kategóriákba csoportosítva.

2. Online tartalomfejlesztés a határokon túl

Az elmúlt években több olyan konferenciát rendeztek, amely a külhoni online tartalomfejlesztésről szólt, de ezek többnyire a romániai magyarsághoz kötődtek vagy erdélyi kezdeményezések voltak. Emellett határon átnyúló kormányközi informatikai megállapodások is köttettek, amelyek a külhoni magyar netes tartalomfejlesztés szempontjából mindenképpen ösztönzőnek számítanak.

A 2005-ben megrendezett első hivatalos határon túli netes tartalomfejlesztő találkozót megelőzően, már 2002-ben összegyűlt egy csapat kommunikációs szakember a székelyföldi Hargitafürdőn, aminek eredményeként megalakult az Erdélyi Magyar Információs Társadalmi Egyesület (EMIT). A mozgalom lényegét a résztvevők az akkor már létező infokommunikációs műhelyek munkájának összefogásában, vagyis Erdély infokommunikációs felzárkóztatásában látták.[3]

Az EMIT információs társadalomkutatási ösztöndíjat is kiírt, amelyet egy teleház- és egy e-business alapkutatás nyert el. A két tanulmányból a közgazdász Mihály I. Csaba készítette romániai teleház projektről szóló volt a legjelentősebb a külhoni magyar internetet illetően. A falusi teleházak ugyanis gyakran az egyedüli internetelérési pontot jelentik az elcsatolt országrészeken.

Azon túl, hogy a teleház aktív közösségformáló tényező, vitathatatlan előnye, hogy biztosítja az internetcsatlakozás technikai feltételeit, a modern információs technológiák használatát azok számára, akik nem engedhetik meg maguknak ezek beszerzését. Ez pedig sarkalatos problémája az információs társadalom fejlődésének, tekintve, hogy Románia az európai uniós internethasználati lista végén kullog. A 21 milliós Romániában bi-

2 http://katalogus.transindex.ro, 2006 júniusától a http://netkatalogus.adatbank.transindex.ro címen

3 Az EMIT Egyesület születési nyilatkozata. http://etech.transindex.ro/?cikk=663, 2002. március 3.

zonyos kalkulációk szerint 120–130 ezer magyar netezővel lehet számolni, ami nem rossz arány az itteni magyar népesség (másfél-két millió fő) számarányához képest.[4]

2.1. Magyar kormányzati támogatások a külhoni online tartalomfejlesztésben

Az EMIT lassan feledésbe merült, újabb találkozó nem szerveződött ebben a felállásban, de 2003-ban történt néhány olyan gesztus, amely megerősítette azt a bevezetőben már felvázolt tényállást, hogy a határon túliak is részei a magyar információs társadalomnak, ebből adódóan pedig a külhoni online médiumok az összmagyar digitális kincstárnak. Amikor 2003 májusában Kovács Kálmán informatikai és hírközlési miniszter Romániában járt, kijelentette, hogy „[a] magyar információs társadalom 10 éves stratégiájában a határon túliak a teljes nemzet részeként, természetes módon benne kell legyenek."[5]

A látogatás alkalmából együttműködésre került sor a magyar Informatikai és Hírközlési Minisztérium (IHM)[6] és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) között is. Ennek értelmében az IHM leendő pályázatainak kiírásakor a romániai magyarság érdekeit is szem előtt tartja, illetve a magyar nemzeti digitális adattár létrehozásában számít az erdélyiek hozzájárulására is.

Ezt követte a 2003 novemberében Nagyváradon megrendezett „Magyarság az Információs Társadalomban" elnevezésű IT-konferencia, amelyen megszülettek az úgynevezett „Nagyváradi célok". Ezek értelmében a résztvevők leszögezték, hogy „elengedhetetlennek tartják a határon túli magyarság – önszerveződéseikre is építve – információs társadalomba való bekapcsolódásának folyamatos javítását."[7] Ekkor hozták létre Nagyváradon a Magyarság az Információs Társadalomért (MA-ITT) szakmai konzultatív testületet is.

Érdemi eredményt mégsem hozott ez az inkább politikai, mintsem szakmai vetületű konferencia, annál inkább a tartalomfejlesztők által kezdeményezett 2005. áprilisi találkozó. A budapesti székhelyű Határon Túli Magyarok Hivatala (HTMH) adott otthont az első határon túli netes tartalomfejlesztő találkozónak, amelyet az Illyés Közalapítvány támogatásával a *Transindex* szervezett. Ez az összejövetel már túlmutatott az EMIT kezdeti szárnypróbálgatásain és Erdélyen kívül, immár a többi magyarok lakta terület is képviseltette magát a tanácskozáson. „Számokról, pénzekről, mentalitásokról, a lojális konkurenciáról és egyéb kényelmetlen, ám megkerülhetetlen dolgokról beszélgettünk."[8]

4 Az első határon túli netes tartalomfejlesztő találkozó tanulságai. Soós Róbert előadása a HTMH-ban. http://media.transindex.ro/?cikk=3185.

5 Áttörés? Romániában tárgyal Kovács Kálmán informatikai miniszter http://etech.transindex.ro/?cikk=1546, 2003. május 8.

6 Közben megszűnt a szaktárca, ezért az IHM helyett 2007-ben a Szülőföld Alap, pontosabban egy azon belül létrejövő informatikai kollégium venné át a támogató szerepét.

7 eMagyar portál. Nagyváradi célok. http://www.emagyar.net/index.php?p=article&id=14

8 On-osok off premierje. Az első határon túli netes tartalomfejlesztő találkozó tanulságai. http://media.transindex.ro/?cikk=3185, 2005. április 25.

Az „Internet és a határon túli magyarság" címet viselő találkozón nemcsak a leszakított területeken működő portálok képviselői ismertették tevékenységüket, de meghívást kapott néhány anyaországi online médium is. A magyarországi *Origo* és az *Index* hírportál főszerkesztői a különböző üzleti tartalomfejlesztési modellekről értekeztek, de ezek a vezető portálok vitathatatlanul más súlycsoportot képviseltek a jelen lévő határon túliak mellett.

A konferencián elhangzott az a fontos megállapítás Weyer Balázs *(Origo)* tolmácsolásában, miszerint a határon túliak elsődleges feladata a látogatottság növelése kell hogy legyen: „El kell érni egy kritikus pontot, ahol már belépnek a piac szereplői. A legfőbb anyagi forrást ugyanis a reklámbevételek jelentik."[9]

Novák Lajos, az *erdély.ma* hírportál tudósítója ennek kapcsán így fogalmazott:

> „Természetes, hogy pár százezer napi látogatóval gazdaságossá lehet tenni egy honlapot, de ennek a látogatószámnak az elérése a jelenlevők számára egyelőre nem megvalósítható, ugyanis Romániában még nem terjedt el olyannyira a hasznos (közszolgálati) portálokon való navigáció, mint mondjuk Magyarországon. Azonban érdemes nagyobb figyelmet szentelni az új irányzatoknak, például a bloggolás és egyéb tartalomforma elterjedésének."

A szakmai összejövetel célja minden esetre megvalósult, mert először találkozhattak szemtől szemben az internetes tartalomszolgáltatás piaci és nonprofit szereplői.

A HTMH-ban megtartott fórumot a „Budapesti nyilatkozat" megfogalmazása követte. A MA-ITT 2005. szeptember 19-én tartott második ülésén immár Horvátországból, Kárpátaljáról, Vajdaságból, Amerikából, Szlovéniából és Ausztriából is csatlakoztak magyar szervezetek.

A nyilatkozat 5. pontjában említett határon túli magyarok első közös internetes portáljának szánt www.emagyar.net-et 2006. március 20-án avatták fel az IHM-ben. A honlap azt a világszerte kiépült 300 eMagyar-pontot kötné össze, amely a külhoni magyar területeken hivatott biztosítani a közösségi internet-hozzáférést.[10] A kezdeményezés kis szépséghibája, hogy a www.magyaronline.net címen már évek óta létezik egy olyan tengerentúlról szerkesztett internetes oldal, amely magát a határon túli magyarok közös portáljaként aposztrofálja.

A közösségi internetvégpontok összehangolására programozott portállal látszólag véget ért egy korszak, illetve elkezdődött egy új, már ami a külhoni magyar tartalomszolgáltatást és információs társadalmat illeti. Más kérdés, hogy az eMagyar.net-re több dolog vetett árnyékot, megkérdőjelezve az eredményeket. Ilyen például az, hogy olyan eMagyar-pontok és teleházak léteznek szerte a Kárpát-medencében, ahol még nem tudták bevezetni a netet, holott a szaktárca erre korábban ígéretet tett. Egy magát megnevezni nem kívánó ukrajnai magyar internetes szakember állítása szerint Kárpátalján a helyi politikai erő, az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) keretében üzemelnek a teleházak, s nem az épp erre rászoruló kárpátaljai iskolákban.

---

9 Határon túli tartalomszolgáltatók találkozója Budapesten 2005. április 25. www.karpatinfo.org.ua.

10 Balázs D. Attila: Magyar teleház a Krímben. *Magyar Nemzet,* 2006. március 3.

> „Mint a konferencián több hozzászóló is megállapította, az elvileg már létrejött 180 [Magyarországon kívüli] eMagyar Pont csupán végpontok összessége. Élő hálózatról nem beszélhetünk."[11]

A fent említett szakmai rendezvényeket vizsgálva levonható az a következtetés, hogy a határon túli magyar területek online szereplőinek tartalomfejlesztési trendváltozásaira csak távlati stratégiailag van hatással az anyaország, alapvető gondjaikat mind a tartalomfejlesztés, mind az anyagiak terén saját maguknak kell megoldaniuk. Az illető szakmai rendezvények pusztán offline bemutatkozást és információcserét nyújtanak, annyiban viszont mindenképp előnyt jelentenek, hogy összetartásra serkentenek, amelyre a kibertérben történő kapcsolattartás során mindig nehezen nyílik lehetőség.

Hogy az eMagyar portál már beváltotta-e a hozzá fűzött reményeket, még nem tudni. Egy hónappal az indulás után annyi már észrevehető volt, hogy a napi átlag száz látogatót vonzó honlap nem mutat újat a hírportálok általános kínálatán.[12]

2.2. A határon túli magyar internetes médiumok domainjei

A határon túli magyar internetes médiumok zöme román (.ro), szlovák (.sk), ukrán (.ua), jugoszláv, illetve szerb (co.yu), horvát (.hr), szlovén (.si) és osztrák (.at), valamint amerikai központú (.com) domain (*domain*, ang. = birtok) alatt van regisztrálva, de természetesen vannak szép számmal magyar (.hu) és nemzetközi/semleges internetes domíniumok alatt bejegyzett lapok is. Ezek közé tartozik a nagyváradi Kárpát-medencei Nyári Egyetem lapja, a www.karpatmedenceinyariegyetem.hu, az Egyesült Államokból szerkesztett www.erdely.info, az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács honlapja, a www.emnt.org vagy a marokkói szerveren bejegyzett www.erdely.ma és www.felvidek.ma. Az utóbbi négy lap nem kizárt, hogy szánt szándékkal nem vette fel az állami domaint az autonómia elérésének jegyében.

Hogy a külhoni magyar lapok eddig miért nem igényelték a felső szintű autonóm domaint, mint ahogy azt a Spanyolországhoz tartozó Katalónia sikeresen megtette, nem tudni. Az *Erdélyi Napló*ban korábban megjelent „Autonóm domaint kapott Katalónia" című cikkemben[13] felvetettem, hogy Erdély, a Vajdaság és Kárpátalja is kaphatna internetes azonosítót a többi határon túli területtel egyetemben. Katalónia esetében az internetes címeket világméretekben felügyelő szervezet, az Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) engedélyezte, hogy januártól a spanyol .es helyett a katalánra utaló .cat kiterjesztést is használják. Így a katalán domainnév-végződés lett az első olyan netes tartomány a történelemben, amely nem egy szakmai csoportosuláshoz vagy államhoz köthető, hanem egy autonóm régióhoz.

Mivel a transzszilván internetes portálok eddig többnyire a .ro kiterjesztést használták, ezért megtudakoltam az ICANN-nél, hogy miként lehetne létrehozni egy olyan domainteret, ahol az erdélyi magyar, illetve szász és román honlapok is például .tra, .ty, .ts, esetleg .erd-re végződnének. (A .tr a törököknek járt az internet hajnalán autós ország-

11 Novák Lajos, Kelemen Attila: Talpra emagyar, hí az ehaza! Evilági kihívásra e-válasz? http://etech.transindex.ro, 2006. március 22.

12 A portál látogatottságát mérő http://www.emagyar.net/stats/ oldal jelen írás aktualizálásakor nem működött.

13 *Erdélyi Napló*, Kolozsvár, 2006. január 31.

jelzésükből adódóan, az ugyancsak Transylvaniára [*Transylvania*, ang. = Erdély] utaló .tv pedig tuvalui domínium, amely komoly profitot hoz a csendes-óceáni szigetországnak egyes tévétársaságok internetes elérhetőségei révén.) Kent Crispin, az ICANN szakembere szerint Erdélyből ez idáig nem érkezett kérelem saját internetes azonosító ügyében. A Stanford Egyetemen oktató Crispin elmondta, hogy a felvetődött végződések még nincsenek lefoglalva, viszont korántsem lesz könnyű őket levédeni, mivel az International Organization for Standardization (Nemzetközi Szabványügyi Szervezet, ISO) biztonsági minősítését kell megszerezni hozzájuk, és erre az Európai Uniónak (EU) is rá kell majd bólintania. Egy majdani vajdasági domainnel is ugyanez lenne a procedúra, bár ott elméletileg nagyobb az esély ennek megszerzésére, mint akár Erdélyben, mert Szerbiában jelenleg is létezik egy Vajdasági Autonóm Tartomány, miközben Erdélyben az 1950-es évekbeli Maros Magyar Autonóm Régió megszűnte óta nem létesült átfogó területi önkormányzat. Kelemen Attila, a *Transindex* főszerkesztője a Román Nemzeti Számítógép-hálózathoz (RCN) irányítaná a kezdeményezőket az erdélyi azonosító ügyében. Kovács Csaba, a másik nagy erdélyi portál, az *erdély.ma* szerkesztője – székely származású lévén – szűkebb hazájából indítaná el az erdélyi domainért folyó küzdelmet.

> „Erdély területi autonómiájának a jelenlegi konjunktúrában szinte semmi esélye nincs. Így a .ts domén igénylését sem látom indokoltnak. Annál inkább szükségesnek látom viszont a .sek (Seklerland/Székelyföld) kiterjesztés lefoglalását, csak még azt nem tudom, hogy mely szervezet lenne illetékes ennek igénylésében"

– mondta a szerkesztő.

A tartalomszolgáltatók egyelőre nem rendezték soraikat, vagyis a domínium tekintetében nincs konszenzus, pedig talán nagyobb összefogó erőt jelentene egy újonnan igényelt saját területi domain, mint akár az eMagyar stratégia: a több ezer külföldi domain alatt futó magyar honlapok átláthatatlanok, de régiókra leszűkítve „észrevehetőbbek" lennének.

Egy külhoni autonóm felső szintű domain ugyanakkor gyógyír lehetne a 2004-es kettős állampolgársági népszavazás határon túli magyarok által megélt kudarcára is, a katalánoknál ugyanis a nemzeti domainszerzést felvállaló, PuntCAT nevű szervezet pályázatában az is szerepelt, hogy a catalunyai közösséghez tartozó (nem feltétlenül Katalóniában élő) személyek és szervezetek is igényt tarthatnak majd .cat végű internetes azonosítókra. Tehát a világban elszórt erdélyi magyarok, románok és székelyek is kaphatnának az erdélyi domainből.

3. A legfőbb határon túli magyar internetes médiumok története a kezdetektől napjainkig

Az első fecskék megjelente után számos új portál jelent meg a külhoni magyar honlappalettán, és jó néhány közülük viszonylag hamar el is tűnt.

Meglátásom szerint az online tartalomfejlesztés terén az erdélyi magyar internet jelenleg is nagyobb méretekben fejlődik, mint a fent említett többi régió magyarsága által jegyzett világhálós tartalom. Ez a folyamat az itt élő közel kétmillió magyar[14] létéből is eredeztethető, amelynek értelmében az erdélyi online tartalomfejlesztők nagyobb önszerveződésre mutattak hajlandóságot. Erdélyben számottevően több honlap látott napvilágot, amit a nemcsak transzszilván linkeket tartalmazó „Erdélyi Netkatalógus"[15] is bizonyít.

Még mielőtt bemutatnám a magyar honlappaletta külhoni képviselőit, szükségesnek tartom felvázolni a romániai internet állapotának képét, ami alapján talán könnyebb megérteni a Magyarországon kívül élő magyarság online tartalmakhoz való hozzáállását.

3.1. A romániai internet

Romániát 2002-ben az Európai Bizottság úgy jellemezte, hogy az információs technológia terén jelentősen le van maradva az EU kelet-európai jelöltjeként, viszont szomszédunk így is jóval nagyobb százalékban van bekábelezve, mint hazánk.

Romániában ma is az a tendencia érvényesül, hogy a lakosság zöme még mindig internetklubokból vagy a munkahelyéről netezik, és csak kevesen otthonról. Ugyanakkor az internetkávézók forgalmának túlnyomó része e-mailezést, net-telefonálást és online játszadozást jelent, vagyis jó okunk van feltételezni, hogy a romániai netezők közel fele nem fogyaszt klasszikus, azaz hasznos portáltartalmat (hírek, adatbázisok, olvasnivaló stb.), még kevésbé romániai eredetűt. Az internetkávézók közönsége elsősorban kommunikációra használja a netet, tájékozódásra nem. Ezt a trendet igazolja vissza a legnagyobb román auditrendszer, a trafic.ro is. Mindezeken túl az internethasználat töretlenül növekszik keleti szomszédunknál.[16]

A tartalom még mindig kissé kezdetleges, a szuperportálok is hiányoznak. A kezdetlegességet az is jelzi, hogy a *Trafic*on manapság is az internetszolgáltatók ingyenes e-mail oldalai, illetve az offline kiadványok online archívumai vezetnek. Az internet mégis a mindennapok részeként, ha nem is a többség számára, de kommunikációs médiumként igenis jelen van.

14 A határon túli magyarok száma országok szerint, a hivatalos helyi népszámlálási adatok alapján, kerekítve a következő:
- romániai magyarok: 1 440 000 fő,
- szlovákiai magyarok: 520 500 fő,
- vajdasági magyarok (Szerbia és Montenegró): 293 000 fő,
- kárpátaljai magyarok (Ukrajna): 170 000 fő,
- ausztriai magyarok: 70 000 fő,
- horvátországi magyarok: 16 500 fő,
- szlovéniai magyarok: 10 000 fő.

Bizonyos mértékadó becslések ennél általában 15–20 százalékkal több magyarral számolnak, lásd Wikipedia.org.

15 Júniustól a Netkatalógus a Transindex Adatbankjába integrálódott, és a letisztult verzió immár a http://netkatalogus.adatbank.transindex.ro linkről érhető el. A korábbi „Magyarok a világban" doboz tartalma pedig a http://linktar.adatbank.transindex.ro címen lesz böngészhető.

16 Lásd: www.internetworldstats.com.

3.2. Az erdélyi magyar internet

Különbséget kell tenni romániai román és romániai magyar internetező között. Az erdélyi magyarok saját portálhálózata már kikristályosodóban van, ám ha épp nem erdélyi magyar oldalt böngésznek, akkor is előbb kattintanak egy .hu cím alatt futó oldalra, mint egy romániaira. Köztudott az is, hogy a két nemzetiség nem egy kultúrkörből származik, úgyhogy nyilván ez is közrejátszik e tendenciában.

Az erdélyi vonatkozású internet kezdetei 1998-ra nyúlnak vissza, amikor megalakult a csíkszeredai Nextra internetszolgáltató által üzemeltetett *Internetto Transylvaniae*, valamint a szintén csíki Labs szolgáltató támogatta *Élő Erdély* webhely. Az előbbi már csak a teljes világhálót archiváló archive.org honlapon tekinthető meg (archive.org kereső: www.internetto.ro), az utóbbi pedig utoljára 2001-ben volt élő tartalommal frissítve. Igazából máig nem eldöntött, hogy melyik lap volt az első az erdélyi és egyben a Kárpát-medencén belüli határon túli magyar weblapok között.[17] Az *Élő Erdély* gyökerei egy hagyományosan megjelenő lap internetes változatához nyúlnak vissza. A *Könyvjelző* nevű, kéthavonta megjelenő erdélyi magyar könyvszakmai folyóiratot Simon Attila alapító főszerkesztő vitte fel az internetre. Tehát a gyökerük egy könyves lap volt, s az első elképzelések is a kultúrát járták körül.

Simon elmondása szerint két év után a rovatok sokasodtak, egyre bonyolultabb lett a rendszer. Aminek változnia kellett volna, változatlan maradt, ennek következtében 2001 tavaszán az oldal befagyott. Megpróbáltak egy irodát bérelni, minőségi internetszolgáltatásra előfizetni, de megint csak az anyagiak hiánya szólt bele a tervekbe.

Íme egy hasonlóság a magyarországi és az erdélyi háló közt: bizonyos lapoknak sajnos meg kell szűnniük. Így járt az *Internetto Transylvaniae* mellett az *Élő Erdély* és a *Hunorpress Hírügynökség* is a régiek közül. Mindegyik úttörő lap befagyott, viszont az eloerdely.org-on, illetve a www.hhrf.org/hunorpress-en még most is böngészhető az utóbbi kettő. E korszakalkotó lapok jelentősége egyenértékű a magyarországi *Internettó*éval (www.internetto.hu), amelyet kvázi internetes múzeumként tart fent ma is az index.hu.

3.2.1. Általános portálok, hírportálok

Az erdélyi internet sajátos színfoltja, a legprofibbnak mondott *Transindex*, „a napos oldal", amely 1999 októbere óta szolgálja Erdőelve virtuális határainak lerombolását. Ez a Kolozsvárról szerkesztett közszolgálati portál egyben a legnézettebb is a napi 14–15 ezer látogatójával. A trafic.ro statisztikája szerint közel a 70. legolvasottabb romániai honlap, a hírportálok kategóriájában pedig erősen tartja top tízes pozícióját a román oldalak között. Látogatottságából s régiségéből adódóan nemcsak az erdélyi lapok, hanem a többi határon túli magyar portál közül is kiemelkedik.

1999 áprilisában Nyírő András, az egykori *Internetto* netújság vezetőjének ösztönzésére egy fiatal baráti társaságból kezdett el alakulni a *Transindex* szerkesztősége. Az oldalt

17 Erdélyben az elsők. Interjú Simon Attilával. http://eloerdely.org 2001. július.

a magyarországi lap erdélyi kiadásaként gondolta el az alapító csapat. Miután menesztették Nyírőt az *Internetto* éléről, a vele szolidáris szerkesztőcsapat otthagyta a kiadót és megalakította az *Index* portált. Az erdélyi mutáció ezért kapta a *Transindex* nevet. A www.transindex.ro-ra kattintva tapasztalhatjuk, hogy semmivel sem alacsonyabb nívójú a .hu-s címeken futóknál. Az oldalon a bel- és külpolitikán túl egyebek mellett színes és technikai híreket, publicisztikákat és erdélyi színházi ajánlót (hamlet.ro) is találhatunk, így már néhány perces böngészés után megváltoztathatja sokunk Erdély-képét. Tovább barangolva nem egy kuriózumszámba menő mellékoldalt fedezhetünk fel rajta. Krúdy digitalizált álmoskönyvén túl kommunikációtörténeti kronológiával (kommunikacio.transindex.ro), erdélyi képeslapküldővel (kepeserdely.ro), sőt erdélyi közhelytárral és székely szótárral is bír (szekelymagyar.transindex.ro). Az utóbbi aloldal nyelvészeti szempontból is unikumnak számít, mert a jellegzetes székelyföldi tájszavakat gyűjtő interaktív adatbank szolgáltatta a nyersanyagot Sántha Attila *Székely Szótár* című könyvének a megírásához is. A kuriózum rovatba sorolják a szerkesztők a női mell kultúrtörténetével foglalkozó képes összeállítást is, amely megjelenésekor nézettségi rekordot produkált (melltortenet.transindex.ro).[18]

A *Transindex* túl van már negyedik arculatváltásán, miközben a másik, kvázi riválisa erdélyi lap, az *erdély.ma* hírportállá alakulása óta egyszer sem változtatott külalakot, mint ahogy sok hasonló oldal sem. Kelemen Attila szerint a portál filozófiájában az arculat nem annyira fontos:

> „Sokkal inkább az a lényeg, ahogy a tartalmat tagolod. Meggyőződésem, hogy a design relatíve mellékes, inkább az olvasók iránti tiszteletedet fejezi ki, de nézettség-többletet nem hoz. Legyen egyszerű és gyors, ez a lényeg. Minden határon túli lap törekszik az egyedi hangra, a *Transindex* éppen ezért átmentette az indexes örökséget, vagyis a szarkasztikus, kritizáló hangnemet, amelyet gyakran bírál Erdély-szerte a szakma. A szerkesztőség mégis a nyelv letisztázását látta a legfontosabb célnak már a kezdetekkor. A legelején ez sokkolta a szakmát, de megszoktak minket és kezdték felfogni munkánk nyilvánosságra gyakorolt erejét. A probléma az, hogy mi frontálisan és minden kényeskedés nélkül modernizáló médium akarunk lenni, nincs mellébeszélés. Illetve az is, hogy a hírfolyamunkat úgy szerkesztjük, hogy egyetlen politikai csoportosulás sem vethet a szemünkre semmit."

Más kérdés, hogy a *Transindex*ben részvénycsomaggal bír Kelemen Hunor RMDSZ-képviselő is (aki egyébként nem áll rokoni kapcsolatban a szintén Kelemen nevű főszerkesztővel).

A politikusoknak vizsgálódásaim szerint még sem sikerült nagyobb befolyást szerezniük a határon túli online médiapiac területén, leszámítva az egyes nyomtatott sajtótermékek világhálón való megjelenési formáit, amelyek egy az egyben a nyomtatott újság tartalmát sugározzák az éterbe.

18 http://rolunk.transindex.ro

Az első számúnak mondott erdélyi portál sajátos tartalomfejlesztési hozzáállását demonstrálja, hogy Kelemen Attila szerint a *Transindex* készítői nem is kimondott szerkesztők:

> „Mi egy kreatív csapat vagyunk. Ha portált szeretnénk készíteni, az nem olyan lenne, mint a *Transindex*. Mi érdekes dolgokkal akarunk foglalkozni, ezért olyan a *Transindex* amilyen, de nem azért, mert portált akarunk"

– állítja a „kreatív csapat" feje.

A kincses városból szerkesztett *Transindex* ad még otthont a romániai magyar közélet legnagyobb netes vitafórumának, a „Disputának" (*disputa.ro*) is, amely 2001-es megalakulása óta nagy népszerűségnek örvend. A Disputa keretében működik a *Szabadság* napilap által szemlézett „Transfórum" rovat, amelyben olvasók tehetnek fel kérdéseket közéleti személyiségeknek a hálón keresztül.[19]

A megalakulása óta szünet nélkül üzemelő *Transindex* folyamatosan újul, bővül. Létrehozták a kolozsvári Jakabffy Elemér Alapítvány közreműködésével az egyre gyarapodó Erdélyi Magyar Adatbankot (www.adatbank.ro), és elsőként vezették be a portálon belüli közéleti blogot (Egologo). Ez utóbbi kezdeményezés keretében közszereplők oszthatják meg gondolataikat szabálytalan időközönként az illető naplóoldalakra tévedt szörfölőkkel.[20]

A fent említett Adatbank multimédiatár célja egy olyan szakmai könyvtár felépítése, amelyet a kutatók és a szélesebb közönség is eredményesen használhat. Elsődleges szempontként kezelik, hogy a digitalizált tartalmak együttesen korszerű összképet nyújtsanak arról, ami Erdélyről tudható. A tervezet keretében eddig már felkerült az internetre több térképgyűjtemény, határon túli helységnév-szótár, valamint a romániai magyar kisebbség történeti kronológiája is. Az akadémiai tartalmak interneten való összekapcsolása már az EMIT megalakulásakor körvonalazódott, és a tendencia azt mutatja, hogy a tudományos tartalmak digitalizálása és ezzel egy időben nyilvánossá tétele a jövőben jelentős szerepet fog játszani a többi határon túli online médiumnál is. Erre az eddig mellőzött tartalomfejlesztésre ugyanis már sikerrel lehet pályázni a határon túliakra specializálódott Illyés és a Puskás Tivadar Közalapítványnál vagy a Communitas Alapítványnál. Ahogy az már „Az internet és a határon túli magyarság" című konferencián is megfogalmazódott, a külhoni magyar háló fenntartása nagyban függ az alapítványi támogatástól, mert a többnyire gyér látogatottságú lapok nem tudnak potenciális hirdetőket szerezni maguknak, ebből adódóan nincs anyagi alapjuk a márkaépítésre és az új projektek megvalósítására.

Sajátos színfolt még a romániai magyar netpalettán az *Erdély Ma,* az „egy szebb holnapért" mottóval megjelenő internethírújság (www.erdely.ma), amely 2002 januárjában indult el mai formájában. Az átlag háromezres napi látogatottságú lap a hírek mellett külön rovattal rendelkezik a kisebbségi autonómia és a turizmus, illetve az erdélyi magyar

19 A Transfórum mintájára az *Erdély Má*n is megjelent egy hasonló fórumszoba, amelyben erdélyi közszereplőket lehet faggatni.

20 A *Transindex* közéleti blogjainak megjelenése előtt a marosvásárhelyi *www.muzsa.net* már 2004-ben elindította irodalmi blogkezdeményezését. Az illető lap időközben befagyott.

felsőoktatás témáját illetően is, különös figyelemmel az Erdélyi Magyar Tudományegyetemre (www.sapientia.ro). A korábban Erdély Online néven ismert weboldal megszerezte a *Moldvai Magyarság* és a *Csángó Tükör* újságok közlésének jogát, és egyedi módon ingyenes levelezőrendszert is biztosít látogatói számára.

Ugyanezen kategóriába tartozik „Erdély Hírportálja" is, a hirek.ro. Az alapítók, Lázár Csaba és Günther Ottó öt év rádiózás és a nagyváradi Sajtókollégium elvégezte után döntöttek úgy, hogy egy kimondott hírsite-ot hoznak létre saját tudósítói hálózattal.

A transzszilván internetes híráram másik eminens tagja a Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) által üzemeltetett Erdélyi Magyar Hírügynökség (www.emh.ro). A 1996 óta működő rendszer tagjai a romániai magyar országos és megyei napilapok, illetve a közszolgálati rádiók. A hírügynökség szolgáltatásai között a hírek közlésén kívül ott vannak az események előrejelzései (tükör) is, amelyek részlegesen bárki számára megtekinthetők. Az egyébként értékes kezdeményezést jelentőségéhez képest eddig rosszul kommunikálták, amit az is demonstrál, hogy a hírügynökségek információira is alapozó magyar szerkesztőségek inkább választják hírforrásul az MTI-t vagy a két említett romániai magyar nagyportált, mint az EMH-t.

Az erdélyi hírportálok „székelyföldi fapados járata"-ként határozza meg magát a Góbévilág (www.geocities.com/gobevilag). A mindössze napi 100–120 látogatót magáénak tudó lapot csak ketten szerkesztik, ami általános jelenség a határon túli honlappalettán.

A felsorolt lapokon kívül az utóbbi években más regionális, illetve alternatív online hírforrások is megjelentek. Közéjük tartozik a Pontról pontra lapcsalád két székelyföldi tagja az udvarhely.ro és a csik.ro, a Gyergyószentmiklósról szerkesztett relatio.ro, Brassó magyar nyelvű oldala (brasso.ro), Szatmárnémeti helyi portálja, a www.szatmar.ro és a palyazatok.ro pályázati információs hírportál. Az Erdélyi Római Katolikus és Református Egyház is beindította saját hírszolgálatát a catholic.ro, illetve a www.reformatus.ro címen. A felsorolt oldalak fő célja a közösségtudat erősítése és az, hogy naprakész információkkal tudatosítsák: a szórványban és a tömbmagyar területeken a gyenge anyagi háttér ellenére is fejlődik a magyar kultúra.

Az erdélyi online és offline sajtótermékek honlapjainak legteljesebb gyűjteménye az „Erdélyi Netkatalógus" Nyilvánosság dobozában található meg.[21]

3.3. Internetes hírfolyam Kárpátalján, a Felvidéken, a Délvidéken és a Várvidéken

A felvidéki, a délvidéki, valamint a várvidéki magyar internethasználatra egyaránt illik Szoboszlai Istvánnak, a *Kárpátinfó* főszerkesztőjének a megállapítása, miszerint még mindig nem veszik komolyan az e vidékeken élők a világháló adta lehetőségeket. Vagyis e területek rosszabbul állnak a neten való képviselet szempontjából Erdélynél is. A dolog persze

21 http://netkatalogus.adatbank.transindex.ro/?#nyilvanossag.

megmagyarázható, ha figyelembe vesszük az itteni magyarságnak a romániainál kisebb számarányát.

Kárpátalja máig az egyik legelzártabb és leghátrányosabb helyzetben lévő régiója a Kárpát-medencének. A több évtizedes vasfüggöny, a nyitásra későn ébredés miatt a technikai továbblépés terén is nagy a hátrányuk az itt élőknek. Ez viszont már most sem, hosszú ideig meg végképp nem tartható állapot.

A kárpátaljai magyar közéleti lapok közül a két legnagyobb példányszámúnak van internetes verziója: a *Kárpáti Igaz Szónak* (www.hhrf.org/karpatiigazszo) és a *Kárpátalj*ának (www.karpatok.uzhgorod.ua/hetilap), de az UMDSZ-hez kötődő *Ukrajnai Magyar Krónika* is felzárkózott 2004-ben ebbe a szűk táborba (www.kronika.bereg.net.ua).

Az 1997-ben alakult *BeregInfó* hetilapnak a megjelenését is folyamatosan a pénzhiány árnyékolta be, de az utolsó pillanatban létrejött bázisán az első kárpátaljai magyar hírszolgáltató portál, a *KárpátInfó* (www.karpatinfo.net). Ez az információs kapu máig egyedülálló a régióban, mert magyar nyelven publikálja a híreket a 2002-es kezdés óta. A *KárpátInfó* is tervbe vette egy elektronikus könyvtár létrehozását, amelyben a kárpátaljai vonatkozású könyvek digitalizálása zajlana, az anyagiakban korántsem bővelkedő hírportál emellett pedig egy e-könyvesboltot is nyitna.

A *Kárpátinfó* jelenleg a legnagyobb látogatottságú s a legtöbb információval rendelkező kárpátaljai portálrendszer a maga 900–1200 egyedi kattintásával. Mivel a weblapot az alacsony internetpenetráció miatt kevesen látogatják Kárpátaljáról, ezért az idetévedők zömét a Magyarországról és a többi EU-országból származó szörfözők jelentik.

Az internet terén a Felvidék és a Délvidék jobban áll Kárpátaljánál, ám az ottani helyzet is hagy némi kívánnivalót maga után, annak ellenére, hogy a térségek vezető sajtóorgánumai komoly honlapokkal rendelkeznek.

Szlovákiában gyorsan fejlődik az internet, viszont az emberek még csak most jutottak el odáig, hogy hasznos tartalmakat böngésszenek otthonról.[22]

A Vajdaságban és a Felföldön igazából egy-egy naprakész magyar online hírlap létezik, a két éve alakult *Vajdaság Ma* (www.vajdasagma.info) és a *Felvidék Ma* (www.felvidek.ma). Az *Erdély Má*val való névrokonság nem véletlen, mert az erdélyi mintát szem előtt tartva kezdtek a tartalom megtervezéséhez, bár azzal nem alkotnak lapcsoportot.

A naponta 4000 látogatót vonzó *Felvidék Ma* azért életképes, mert a szlovákiai magyar közösségben nem alakult ki egészséges plurális médiarendszer – vélik a honlapot üzemeltető Szövetség a Közös Célokért (www.szakc.sk) munkatársai. Mgr. Őry Péter, a felvidéki Magyar Ifjúsági Közösség alapítója szerint a szlovákiai magyarság részére az *Új Szó* című napilap jelenti az egyetlen nyomtatott, naponta megjelenő közösségi hírforrást, vagyis hiányzik a többoldalú hírközlés:

> „A gyakorlatban annak lehetünk tanúi, hogy csupán a napilapban megjelenő hírek kerülnek a köztudatba. Tény viszont, hogy az Új Szó példányszáma az elmúlt 15 évben több mint 60 százalékkal visszaesett."

22 Szülőföldünk – Határok nélkül. http://www.radio.hu/index.php?cikk_id=159967. 2005. november 16.

Sebestyén Imre, a *Vajdaság Ma* szerkesztője sem érti, hogy ennyi idő után még mindig ők uralják a vajdasági internetes lappiacot, már ha beszélhetünk egyáltalán ilyenről:

> „A Vajdaságban a hetilapok és a napilapok internetes kiadásai ugyanazt nyújtják, amit a papíron is, a rádióknak és a tévéknek pedig nincs rendszeresen frissített internetes oldaluk, csak amolyan bemutatkozó szájtjuk"

– ami másutt is jellemző a határokon túl. A *Vajdaság Má*val egyedül a még „fejlődési" stádiumban lévő *Vajdaság Portál* (www.vajdasagportal.com) veszi fel a versenyt.

A délszláv háború után kezdték újraszervezni a délvidéki médiát, ami rányomta bélyegét az online tartalomfejlesztésre is. A szerbiai magyarság egyetlen napilapja, a *Magyar Szó* (www.magyar-szo.co.yu), valamint a horvátországi *Új Magyar Képes Újság* (www.hhrf.org/umku), a felvidéki *Új Szó*val (www.ujszo.com) egyetemben gondozott honlappal rendelkezik, viszont e hajdani országrészeken is több lap internetes verziója befagyott. Ellenben olyan, tematikus sajtóorgánumok is feltették magukat a hálóra, mint a *Katedra* című pedagógiai havilap (www.katedra.sk), a rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum Egyesület által kiadott *Gömörország* című folyóirat (www.gomororszag.sk) vagy a délvidéki magyarság közéleti folyóirata, az *Aracs* (www.aracs.org.yu).

Az első számú szlovéniai internetes magyar hang, a *Lendvai Népújság* régóta befagyott honlapját néhány hónapja sikerült lecserélni a sokkal korszerűbb www.nepujsag.net-re, ám azóta újból nincs életjel a kezdőlapon. Még szerencse, hogy közben felköltözött az internetre a szintén lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet is, amelynek honlapján (www.mnmi-zkmn.si) ugyancsak működik hírfolyam.

Burgenlandban, a Várvidéken mindössze a www.langos.at-n működik egy magyarul és németül futó kezdeményezés, amely 2006-ban indult el újból a hosszú vegetálás után. A *Lángos*t (*Language Open Site*-ot), a várvidéki magyarok kétnyelvű internetújságját a Burgenlandi Magyar Kultúregyesület karolta fel, az IHM adatbankfejlesztő támogatása keretében.

3.4. Külhoni magyar szakportálok

3.4.1. A „kulturális web"

A világhálón fellelhető kulturális tartalom azért is fontos, mert a határon túli nyomtatott sajtóban már jó ideje háttérbe szorult a szépirodalom. Példa erre a nagyváradi *Bihari Napló* esete, amely osztrák tulajdonba való kerülésének és az ésszerűtlen leépítésnek a következtében még 2001-ben kivégezte anyanyelvápoló és kultúra rovatát, a Szó-Kép-Hang-Színt. Ennek ellenére több kulturális folyóirat és egyesület is felköltözött a világhálóra, köztük a *Korunk* (korunk.org), a *Pozsonyi Casino* polgári társulás (www.pozsonyicasino.szm.sk), az aradi *Irodalmi Jelen* (ij.nyugatijelen.com), a tengerentúlról szerkesztett *Kaláka* (*www.kalaka.com*) vagy a *Várad* folyóirat (www.varad.ro). Egyfajta szenzáció volt a határon túli online médiagalaxisban, amikor a puritán megjelenésű, *Művelődés* című folyóirat

is elindította a tetszetős www.muvelodes.ro-t. Két éve az újjászületett *A Hét* is rendelkezik internetes elérhetőséggel (www.ahet.ro), de a legfrissebb erdélyi netes kulturális termék azóta a *Látó* című szépirodalmi folyóirat portálja, a www.lato.ro, valamint a www.helikon.ro Kolozsvárról.

A vajdasági *Symposion* közéleti kultúrmonitor (www.symposion.org.yu) is feltámadt, Kárpátaljáról pedig immár a *Pánsíp* (www.hhrf.org/ungparty/pansip) is elérhető a hálóról, pontosabban már csak onnan: olyan online irodalmi újsággá vált, mint a zentai *zEtna* (www.zetna.org.yu).

Ha már az online irodalmi lapoknál tartunk, akkor egy külön típusról, az irodalmi netkávézókról is szót kell ejteni. 2000-ben alakult az *Ungparty Netcafé* (www.hhrf.org/ungparty), Balla D. Károly József Attila-díjas kárpátaljai költő „virtuáléja". Hogy mi az a virtuálé? Balla D. a következőképp fogalmaz:

> „Valamiféle multifunkcionális virtuális helyszínt értek rajta, amely egyesíti a könyvtár, a konferenciaközpont, az irodalmi szalon, a kabaré (mint szórakozóhely) és természetesen a kávéház kínálta lehetőségeket, ide értve a friss hírlapokat csinos fogantyús fakeretben. Illetve nem is maga a helyszín a virtuálé, hanem inkább az itt »szövegek formájában« zajló események, akciók összessége […], virtuális értelmiségi létforma."

Az első látszatra kissé zsúfoltnak tűnő honlap helyt adott már internetes könyvbemutatónak, konferenciának, és a házigazda már virtuális irodalmi szalont is rendezett rajta.

A másik kiberkulturális találkahelyet Stockholmból szerkesztik. Ez a Gergely Tamás által gondozott cafe.transycan.net online műhely, amelyen a könyvbemutatón túl már 24 órás performance-ot is rendeztek.

A magyar irodalom éteri környezetbe való helyezésében fontos szerepet játszik a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK), amely az elszakított magyarság digitális kiadványainak eddigi legfontosabb gyűjteménye. A MEK egyik fejlesztése, hogy határon túli tükrözéseket kezdett kialakítani. Így a környező országok adott esetben alacsonyabb kapacitású internetfelhasználói könnyebben tölthetik le a digitalizált könyveket. A tükrözésben részt vevők abban is segítenek, hogy az elektronikus könyvtár állományába a határon túli magyar kiadványok is bekerüljenek. Az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság (www.emt.ro) segítségével üzemeltetett kolozsvári szerver működteti a www.mek.ro-t, a felvidéki Somorjáról pedig már lehívható a www.mek.sk is.

A határon túli magyar kulturális örökség megismertetésében a felsoroltakon kívül még segédkezik a Világhírnév (www.vilaghirnev.net) „VILÁGhálós (H)IRodalmi NÉVsorolvasó", a színház.hu, amely elindította a Kárpát-medencében működő színházak és társulatok portáljainak gyűjtőlapját, a manapság kissé érvényét vesztett karpatok.szinhaz.hu-t, az Erdélyi Terasz (erte.freeblog.hu), valamint a romániai magyar költészet önálló oldala, az irodalom.elender.hu/erdely.

3.4.2. A külhoni zöldháló

A trianoni békediktátum utáni területvesztést követően Magyarország elvesztette turisztikai látványosságainak zömét. Mostanra úgy tűnik, hogy az anyaországi magyarok kezdik felfedezni az elcsatolt vidékek vonzerejét, amiből adódóan számos, a határon túli magyar területekről gondozott turisztikai honlap látott napvilágot. Erdélyben óriási robbanás tart még ma is e tematikus oldalak körében. Folyamatosan nő az egymással versenyző szállásajánló lapok száma, illetve a vendéglátóegységek is beleszólnak a versenybe. Ezzel párhuzamosan a profitszerzést mellőző természetvédelmi portálok is megjelentek régiószerte.

A nagyváradi származású Szűcs Tamás által jegyzett *Erdély Honlapja* (www.poli.hu/erdely) volt talán az első, amely megpróbálta úgy bemutatni Erdélyországot, hogy Romániáról ne csak negatívumok jussanak eszükbe a nagyvilágból visszalátogató magyaroknak és külföldieknek. A szállásajánlót is tartalmazó lap szerves részét képezi Kalotaszeg honoldala is (www.poli.hu/erdely/kalotaszeg), amely a térség összes településének bemutatásán túl hasznos információkkal szolgál az ottani éghajlatot, növényvilágot és faunát illetően is. Ha ez sem elég az Erdélybe vágyóknak, ellátogathatnak a Kolozsvári Amatőr Barlangászok által igényesen szerkesztett www.csacluj.ro-ra, a www.karpatkoszoru.ro-ra vagy a www.rejtekhely.ro geocaching lapra is, amelyek az erdélyi outdoor tevékenységek támogatását tűzték ki célul.

Az erdélyi turizmus és természetvédelem terén elévülhetetlen érdemeket szerzett a több mint százéves Erdélyi Kárpát Egyesület (EKE). Tagjai a barlangászaton kívül gyalogtúrázással és kerékpáros turizmussal is foglalkoznak. Erdély szépségeit az ő tanácsaikkal is célszerű felfedezni, tekintve azt, hogy bővülőben van a kiterjedt tagszervezetek honlaphálózata, amelyhez eddig a következő lapok csatlakoztak: www.erdelyikarpategyesulet.ro, www.biharieke.go.ro, www.eke.ro, www.ekemvh.ro, www.ekeban.home.ro. E gazdag honlapokon az olvasó betekinthet az EKE-képcsarnokba is, ahol többek között Erdély különböző magashegyeiről készült felvételek gyönyörködtetik a szemet.

Emblematikus ökológiai lappá nőtte ki magát a ciános aranybányászattal fenyegetett Verespatak megmentéséért indított www.rosiamontana.org és a www.rosiamontana.ro is, illetve a Zöld Erdély Egyesület által kezdeményezett első határon túli magyar zöld információs portál, a www.greentransylvania.ro. A 2005 szeptemberében életre hívott portáloldal sajátossága, hogy románul és angolul is szemlézi a környezetvédelmi információkat.

Kárpátalja látnivalóinak bemutatását a *KárpátInfó* vállalta fel. A www.karpataljaturizmus.net-en külön aloldalt szenteltek a térség turisztikai látnivalóinak bemutatására.

Az EKE mintájára a Felvidéken és a Délvidéken is számos cserkészszövetség indított ökológiával és turizmussal foglalkozó honlapot. A Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség (www.szmcs.sk), a Vajdasági Magyar Cserkészszövetség (www.vmcssz.org.yu) és a kassai II. Rákóczi Ferenc cserkészcsapat (www.kassaicserkesz.sk) lapjai hasznos tanácsokkal láthatják el a Délvidékre és a Felföldre kirándulókat.

3.5. A nyugati magyar diaszpóra online médiumai

Hárommillió magyar él a Kárpát-medencén kívül hárommillió különböző okból. Csak Nyugat-Európában negyedmillióra, az Egyesült Államokban pedig másfél millióra teszik számukat a hivatalos források. A Dél-Amerikában élő magyarok száma – helyi becslés szerint – közelít a százezerhez. További magyar kolóniák léteznek még Ausztráliában, Új-Zélandon, Argentínában és számos más országban. A magyar diaszpóra világhálón való átfogására több internetes portál is alakult. Külhoni civil szervezetek, egyházi közösségek, személyes honlapok és persze a külföldi magyar sajtóorgánumok netes verziói alkotják a Kárpát-medencén kívüli magyar internet gerincét.

Sok millió olyan született magyar él a világban szétszórva, aki mindenáron magyar akar maradni. A *MagyarOnline.net* (MON) is az olyan kezdeményezéseket hivatott fölkarolni, mint például a Bosznia-hercegovinai Magyar Polgári Egyesület vagy a Kazahsztáni Magyarok Kulturális Szövetsége, amely naponta küzd az életben maradásért nyilvánosság és elegendő támogatás hiányában. Az Ausztráliai Magyar Közösség (www.ozhun.net) vagy a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége (www.csmmsz.org) is példái a mintegy ezer hagyományőrző kezdeményezésnek. Az ilyen vállalkozások összefogására alakult a MON, amelynek fiókszerkesztőségei Bostonban, Buenos Airesben, Berlinben, Majna-Frankfurtban, Montrealban, New Yorkban, Seattle-ben, Linzben és Los Angelesben működnek. Már évek óta aktív internetes jelenléttel bír az Amerikai Magyar Érdekszövetség, a Hungarian Lobby (HL – hungaria.org/lists/lobby). A Lipták Béla professzor vezette „akcióegység" azt tűzte ki célul, hogy együttes fellépéssel és a kiküldött akciólevelekkel hívja fel a világ közvéleményének figyelmét a magyar gondokra, éppen ezért magát amolyan hangerősítőnek tekinti. (A Fehér Házban például minden olyan kérdést jelentenek az amerikai elnöknek, amellyel kapcsolatban ezernél több levél érkezik.[23])

Európa-szerte is kihívás összefogni a magyarokat. Olajos Péter MDF-es európai néppárti képviselő, a www.brusszelimagyarok.com alapítója is tudja, milyen nehéz akár egy maroknyi magyart is mozgósítani egy adott cél érdekében. Ez mégis sikerült nekik. Hogy Magyarország és a magyarság miként fog profitálni az uniós csatlakozásból, az épp azon múlik, mennyire vagyunk képesek együttműködni, magunkat megszervezni Nyugaton is:

> „Elég sokat járok és dolgozom az Európai Parlamentben, és minden egyes alkalommal, amikor valamelyik külföldi kollégának mesélek a honlapról, ámulattal és elismeréssel beszélnek róla. Egyetlen más nemzetnek sincs hasonló internetes lapja, pedig mindannyian elmondják, mekkora szükség volna rá. Meggyőződésünk szerint egyre fontosabbá válik az, hogy Brüsszelben, a döntéshozatal egyik meghatározó színhelyén minden lehetséges fórumon, minél szervezettebb módon hallassuk a hangunkat."

A fent említett lapokon kívül több száz honoldal mutatja a magyarok Kárpát-medencén kívüli jelenlétét. De ez még mindig nem elégséges. Minden honfitársaink által lakott ország magyar egyesületének kellene, hogy legyen egy jól működő honlapja. Ez az internetes oldal összekötőpontként szerepelne, és a külföldön élő magyarok információs

23 Lásd: Balázs D. Attila: Beszélgetés Lipták Bélával. http://politika.transindex.ro/?cikk=109 , 2001. augusztus 24.

forrásaként működhetne. Így lehetne még több információcsere, valamint egymás közti együttműködés, ahol a határ még kevésbé volna fontos, és még kevésbé játszana ekkora szerepet, mint ma.

4. A Magyar Emberi Jogok Alapítvány és a Startlap szerepe a határon túli magyar online médiumok tartalomfejlesztésében

A Kárpát-medence internetes és nyomtatott sajtójának történetében óriási szerepe van a Magyar Emberi Jogok Alapítványnak (Hungarian Human Rights Foundation, HHRF). Ez az amerikai székhelyű szervezet több tucat magyar nyelvű újságnak és határon túli civil szervezetnek biztosít még ma is tárhelyet a világhálón, sőt sok esetben el is készíti az illető portálokat. Az *Erdélyi Napló* című hetilap vagy a *Kárpáti Igaz Szó* is a HHRF jóvoltából van fent a hálón, sőt ha az ember betéved a megújult *hhrf.org* honlapra, láthatja, hogy a HTMH vagy akár a kolozsmonostori Schola Gregoriana Monostorinensis énekkar webes elérhetősége is ott szerepel a szervezet által segítettek listáján. Külhoni magyar viszonylatban megállapítható, hogy a HHRF 1997 óta még mindig az egyik legnagyobb magyar webes tartalomszolgáltató.

A magyarországi *Startlap* szuperportál is önkéntelenül szerepet játszik a határon túli online médiumok hathatós kommunikációjában. A website ugyanis lehetőséget nyújt magánszemélyeknek arra, hogy tematikus gyűjtőportálokat készítsenek. A határon túli startlapos oldalakat (ilyen az erdely.lap.hu, a bihar.lap.hu, a besztercebanya.lap.hu, a haromszek.lap.hu stb.) ezért az anyaországból és a külhonból is szerkeszthetik. A lap.hu oldalak vitathatatlan előnye, hogy a legnagyobb keresőmotor is hamarabb bukkan rájuk az interneten, mint akármelyik más határon túli magyar tematikus lapra.[24]

5. Zárszó

Tanulmányom zárásaként hadd idézzek az első határon túli online médiumok születése mellett bábáskodó HHRF „Magyar nyelvű internetes tartalmak fejlesztése" című pályázatából:

> „Meggyőződésünk, hogy az internet-fejlesztésnek közösséget erősítő belső hatása van. Jó azért is, mert a megbízható tájékoztatás folyamatos szolgáltatása kifelé elősegíti a kisebbségi magyar közösségek nemzetközi érdekképviseletét (a szelíd és ártatlan, ugyanakkor a nemzetközi porondon használható legerősebb fegyver, az információ szabad áramlása útján). A továbbiakban pedig hozzásegíthet a pozitív nemzetkép formálásához, kifelé és befelé egyaránt."

24 A http://nagyvarad.lap.hu Rokonlapok dobozában az összes határon túli magyar vonatkozású startlapos oldal fellelhető.

Irodalom

Újságcikkek, interjúk, előadások

Antal Andrea & Farkas András & Józsa Péter & dr. Szabó Iván & Sallay Teréz & Varga Zoltán, szerk. (2006) *Határon túli magyarok informatikai kézikönyve*. Budapest: IHM.

Balázs D. Attila (2001) A magyar internetes újságok története. *Záróvizsga-dolgozat*. Nagyvárad: Ady Endre Sajtókollégium.

Balázs D. Attila (2002) Az erdélyi magyar internetes újságok története. *Előadás a Budapesti Kommunikációs Főiskola (BKF) Tudományos Diákköri Konferenciáján (TDK).*

Balázs D. Attila (2003) Internetezési szokások határon innen és túl. *Főiskolai dolgozat (BKF).*

Balázs D. Attila (2005) Magyar netélet határon innen és túl, Kolozsvár. In *Művelődés folyóirat,* Könyvesház melléklet.

Balázs D. Attila (2005) .ro. *Tanulmány a Sanoma Budapest internetes divíziója számára*.

Balázs D. Attila: Magyar teleház a Krímben. *Magyar Nemzet*, 2006. március 3.

Balázs D. Attila: Autonóm domaint kapott Katalónia. *Erdélyi Napló*, Kolozsvár, 2006. január 31.

Balázs Géza & Bódi Zoltán (2005) *Az internetkorszak kommunikációja*. Budapest: Gondolat INFONIA, 41–42.

Hámos László (2000) Magyarok az Interneten: Jó ez nekünk? – előadás. *Magyarság a médiában – magyar médiastratégia, Magyarország 2000* – szakmai tanácskozás. Budapest: Custos Kiadó.

Magyar Emberi Jogok Alapítvány (HHRF) *Egy Átfogó Magyar Kisebbségi Információs Központ Továbbfejlesztése. Magyar nyelvű internetes tartalmak fejlesztése pályázat SZT-IS-7*. Budapest, 2001. december.

Mgr. Őry Péter (2006) Felvidék.Ma Az első felvidéki közszolgálati hírportál – *dolgozat*. Pozsony.

Szoboszlai István (2005) Magyar nyelvű internet Ukrajnában – előadás. *Internet és a határon túli magyarság* konferencia.

Online források

Gáll Zoltán, Tamás Ervin: CIVIL KURÁZSI Alig nőtt az otthon internetezők száma, *Transindex,* 2004. december 9.

http://labor.transindex.ro/?cikk=2876, 2004. december 12.

Gergely Tamás interjúsorozata: INTERNETCSINÁLÓK, *internetERDÉLY*, http://www.transycan.net/trans/interc00.shtml.

Komócsi Péter: Magyar internet portálok összehasonlítása, Multimédia a gazdasági életben c. tárgy hallgatói előadásának anyaga, (BKE), 1999. október, http://komocsip.freeweb.hu/portals.html.